

Prof. dr hab. Leszek Mitrus

Katedra Prawa Pracy i Polityki Społecznej UJ

Recenzja osiągnięć i aktywności naukowej dr. Anety Tyc
sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne

1. Uwagi wstępne

W świetle art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (t. jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 i nast.), stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
 - c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Nie ulega wątpliwości, że dr Aneta Tyc spełnia pierwszą ze wskazanych przesłanek, tj. posiada stopień doktora, który uzyskała w 2015 r. w Uniwersytecie Łódzkim na podstawie

wyróżnionej rozprawy doktorskiej *Ciężar dowodu w prawie pracy*, napisanej pod opieką naukową prof. Zbigniewa Górala.

Przedmiotem niniejszej recenzji jest zatem ocena, czy Kandydatka spełnia pozostałe ze wskazanych wyżej kryteriów ustawowych.

2. Ocena osiągnięcia naukowego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny Nauki prawne.

2.1. Jako swoje najważniejsze osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora dr Aneta Tyc wskazała anglojęzyczną monografię *Global Trade, Labour Rights and International Law. A Multilevel Approach*, opublikowaną w serii *Studies in Modern Law and Policy* przez wydawnictwo Routledge (London and New York, 2021, 231 stron), którą przedstawiła jako swoją rozprawę habilitacyjną. Książka spełnia formalny wymóg opublikowania jej przez wydawnictwo znajdujące się na liście Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (poziom II – 200 punktów, pozycja nr 21 w komunikacie MNiSW z dnia 29 września 2020 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe). Przygotowanie i wydanie książki jest rezultatem realizacji indywidualnego projektu badawczego „Handel światowy a prawa pracownicze” przyznanego Habilitantce przez Narodowe Centrum Nauki (o czym pisze Ona na str. 2 autoreferatu).

Na aprobatę zasługuje wybór problematyki stanowiącej przedmiot monografii. Poruszane przez Autorkę kwestie są istotne w wymiarze międzynarodowym w kontekście postępującej globalizacji, zarówno z perspektywy praw pracowniczych, jak i uwarunkowań światowego handlu. We wprowadzeniu dr Aneta Tyc zauważa, że Jej celem jest omówienie możliwości usprawnienia regulacji procesów globalnych w celu osiągnięcia rozwoju gospodarczego, postępu społecznego oraz ochrony praw pracowniczych, co ma szczególnie istotne znaczenie w kontekście głębokiej recesji (str. 1). W bardziej szczegółowy sposób Kandydatka przedstawia swoje zamierzenia na stronach 3-5 książki. Zaznacza, że zajmuje się teoretycznymi założeniami analizowanej problematyki, dziedzictwem Międzynarodowej Organizacji Pracy w obszarze ochrony praw pracowniczych, możliwościami zastosowania instrumentów Światowej Organizacji Handlu dla ochrony praw pracowniczych, aktualnymi tendencjami rozwojowymi ogólnych systemów preferencji taryfowych (GSP – *Generalized System of Preferences*), z uwzględnieniem perspektyw Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej, postanowieniami dotyczącymi prawa pracy w umowach międzynarodowych dotyczących wolnego handlu, a także instrumentami społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR – *Corporate Social Responsibility*). Kandydatka przyjęła zatem bardzo szerokie spektrum analizy.

Trzeba jednak zaznaczyć, że tytuł monografii jest dość ogólnikowy. Autorka po prostu wskazuje zagadnienia będące przedmiotem rozważań, a więc handel światowy, prawa pracownicze oraz prawo międzynarodowe, zaznaczając, że chodzi o wielopoziomowe podejście do tych zagadnień. Jak sądzę, lepsze byłoby problemowe ujęcie tematyki, przykładowo uwypuklenie w tytule „efektywności ochrony praw pracowniczych” w kontekście globalizacji i wolnego handlu, co zresztą w moim przekonaniu stanowi główną oś recenzowanej monografii.

2.2. Dr Aneta Tyc poświęciła pierwszy rozdział książki (str. 6 i nast.) przedstawieniu historycznego rozwoju praw pracowniczych w kontekście reguł światowego handlu. W pierwszej kolejności omówiła poglądy i działania podejmowane w XIX w. w celu ustanowienia pierwszych instrumentów ochrony robotników w kontekście wolnej konkurencji i handlu między państwami. Wiele uwagi Autorka poświęciła utworzeniu Międzynarodowej Organizacji Pracy w 1919 r. oraz pierwszym instrumentom międzynarodowym dotyczącym ochrony praw pracowniczych. Odnosząc się do okresu po II wojnie światowej przedstawiła zarówno rozwój międzynarodowego prawa pracy, jak i regulacji dotyczących światowego handlu. Ciekawe są rozważania w kwestii relacji między wolnym handlem oraz protekcjonizmem na poziomie krajowym, a także konieczności zapewnienia sprawiedliwości społecznej w realiach postępującej globalizacji, w tym ryzyka „ucieczki w dół” (ang. *race to the bottom*) poprzez obniżanie standardów ochrony pracowników w mniej rozwiniętych krajach (np. str. 24 i nast.), co może przekładać się na ich przewagę konkurencyjną, ale też stanowić zagrożenie dla praw człowieka (zwłaszcza str. 29-30).

2.3. Drugi rozdział dotyczy charakterystyki Międzynarodowej Organizacji Pracy, a także jej działalności oraz dorobku prawnego (str. 35 i nast.). Dr Aneta Tyc sygnalizuje, że jednym z celów MOP jest ochrona pracowników przed negatywnymi konsekwencjami konkurencji międzynarodowej (str. 35). Habilitantka obszernie przedstawia dziedzictwo prawne MOP, zwracając uwagę na różną rangę przyjmowanych konwencji, w tym konwencje o charakterze podstawowym (str. 39), a także deklaracje wskazujące cele i priorytety MOP (str. 42) oraz instrumenty miękkiego prawa (ang. *soft law*). Autorka wiele uwagi poświęciła procedurom kontrolnym oraz w odniesieniu do realizacji przez państwa przyjętych na siebie zobowiązań (str. 44 i nast.). Podzielałam krytyczne uwagi Kandydatki dotyczące nieskuteczności mechanizmów, za pomocą których Międzynarodowa Organizacja Pracy mogłaby egzekwować realizację zobowiązań przez państwa, które przyjęły odpowiednie konwencje, a w konsekwencji braku możliwości rzeczywistego wprowadzenia standardów ochrony praw pracowniczych (str. 55 i nast., zwłaszcza str. 63-64).

2.4. Rozdział trzeci został poświęcony Światowej Organizacji Handlu oraz ocenie jej działalności w kontekście praw pracowniczych (str. 70 i nast.). Dr Aneta Tyc przedstawia rozwój światowego systemu handlowego, w tym przekształcenie Układu ogólnego w sprawie tariff celnych i handlu (GATT) w Światową Organizację Handlu (WTO), oraz podstawowe założenia, na których opiera się jej funkcjonowanie (w tym zasady wzajemności). Autorka zwraca uwagę na mechanizmy rozstrzygania sporów obowiązujące w ramach WTO, a także bardzo istotną z perspektywy tytułowej problematyki kwestii nakładania sankcji handlowych ze względu na naruszanie praw pracowniczych (str. 77 i nast.). Habilitantka porusza istotne zagadnienie umiejscowienia standardów ochrony pracy w porządku międzynarodowym, zarówno dla działalności Międzynarodowej Organizacji Pracy, jak i Światowej Organizacji Handlu (str. 87 i nast.). Słusznie zwraca uwagę, że światowy handel skłania do stawiania pytań nie tylko o ochronę pracy, ale również o ochronę własności intelektualnej, zdrowia publicznego, środowiska naturalnego (str. 88). Analizując możliwe przyszłe scenariusze, Habilitantka opowiada się za wszechstronnymi działaniami prawodawczymi dotyczącymi uwzględniania przez Światową Organizację Pracy ochrony praw pracowniczych (str. 90). Obszernie przedstawia też różne warianty ochrony standardów pracy oraz poglądy na ten temat prezentowane w piśmiennictwie anglojęzycznym. Należy zgodzić się ze stanowiskiem, że na tle procesów globalizacyjnych konieczna jest reforma obecnych regulacji prawa międzynarodowego oraz funkcjonowania Światowej Organizacji Handlu (str. 104-105).

2.5. W rozdziale czwartym dr Aneta Tyc zajęła się porównaniem aktywności Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej w odniesieniu do preferencyjnych systemów taryfowych (ang. GSP – *Generalized System of Preferences*) – str. 110 i nast. Chodzi o możliwość jednostronnego zapewnienia preferencyjnego dostępu (np. poprzez zwolnienia z opłat celnych) towarom z krajów, które zgodzą się na przestrzeganie określonych standardów, w wymagane przez państwa importujące dane produkty. Wśród tych wymogów mogą znaleźć się kwestie przestrzegania praw pracowniczych. Habilitantka przedstawia system preferencji wprowadzony przez Stany Zjednoczone, uzależniający preferencje celne dla krajów rozwijających się od poszanowania prawa koalicji, prawa do rokowań zbiorowych, zakazu pracy przymusowej, ustanowienia minimalnego wieku pracy dzieci, a także przyjęcie odpowiednich standardów w dziedzinie płacy minimalnej, godzin pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy (str. 112-113 i nast.). W dalszej kolejności przedstawia zalety oraz wady takiej metody ochrony praw pracowniczych na forum międzynarodowym, w tym jej silny wymiar polityczny, a także działania podejmowane przez niektóre państwa rozwijające się w celu sprostania wymogom GSP.

Dr Aneta Tyc omawia następnie późniejszy system GSP przyjęty przez Unię Europejską (str. 120 i nast.). Przedstawia regulacje traktatowe prawa unijnego oraz rozporządzenie 978/2012 Parlamentu Europejskiego i Rady wprowadzające ogólny system preferencji taryfowych, a także analizuje zalety i wady podejścia unijnego. Zwraca uwagę, że przyjęte rozwiązania

wywarły wpływ na przestrzeganie praw człowieka, w tym praw pracowniczych, przyczyniły się do polepszenia pozycji kobiet w społeczeństwie, a także mają znaczenia dla monitorowania sytuacji w krajach objętych systemem GSP (str. 130). Omawia efekty systemu dla sytuacji w Myanmar oraz dyskusji na ten temat w innych państwach oraz prezentuje krytyczne opinie na ten temat wyrażane w piśmiennictwie (str. 132 i nast.). Porównując obydwa systemy Autorka wskazuje różnice między nimi, określając je jako jednostronnie „agresywne” (USA) oraz „łagodne” (UE), uwypuklając też protekcjonizm oraz inne elementy powiązane z liberalizacją handlu i ochroną praw pracowniczych uznanych w wymiarze międzynarodowym, które znalazły odzwierciedlenie w priorytetach MOP (str. 134 – 135). Zaznacza też zalety podejścia unijnego (str. 136).

2.6. Kolejny rozdział dotyczy międzynarodowych umów handlowych zawieranych przez Stany Zjednoczone oraz Unię Europejską (str. 142 i nast.). Dr Aneta Tyc rozpoczyna tę część monografii od spostrzeżenia, że globalny kryzys finansowy z 2008 r. był jedną z przyczyn zwiększenia liczby międzynarodowych umów handlowych, a zdaniem Międzynarodowej Organizacji Pracy liberalizacja handlu wpływa na wzrost zatrudnienia zarówno w krajach rozwijających się, jak i rozwiniętych. Zwraca też uwagę na zasadnicze różnice prezentowane przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską w kwestii regulacji prawa pracy w umowach handlowych (str. 143). W odniesieniu do perspektywy amerykańskiej Habilitantka przedstawia Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu NAFTA między Stanami Zjednoczonymi, Kanadą i Meksykiem, omawia jego treść oraz procedury rozstrzygania sporów (str. 144 i nast.). Prezentuje umowy dwustronne zawarte przez Stany Zjednoczone z uwzględnieniem ich odniesień do standardów MOP (str. 148 i nast.). W dalszej kolejności wiele uwagi Habilitantka poświęca przestrzeganiu praw pracowniczych w Meksyku na gruncie kolejnego porozumienia w sprawie wolnego handlu pomiędzy wskazanymi wyżej trzema krajami, które to porozumienie zdaniem Autorki może stanowić inspirację dla przyszłych umów międzynarodowych jeśli chodzi o ujmowanie ochrony praw pracowniczych.

Omawiając umowy handlowe zawierane przez Unię Europejską Autorka wyróżniła cztery generacje takich umów (str. 158 i nast.). Nie jestem przekonany czy na jednej płaszczyźnie można stawiać układy europejskie zawierane z krajami Maghrebu (Maroko, Algieria, Tunezja), które są umowami stowarzyszeniowymi tych krajów z ówczesną Wspólnotą Europejską i mają znacznie szerszy zakres przedmiotowy (w tym odnoszą się do kwestii migracyjnych i zabezpieczenia społecznego), oraz te umowy międzynarodowe, które koncentrują się na wolnym handlu i standardach ochrony pracy. W tej części książki za najciekawsze uważam rozważania dotyczące najnowszych umów handlowej między Unią Europejską a Koreą Południową i Japonią (str. 161 i nast. oraz str. 163 i nast.), których specyfika wynika z dużych rozbieżności między systemami prawnymi państw azjatyckich i europejskich (w tym metod ochrony praw pracowniczych) oraz podobnego rozwoju poziomu gospodarczego sygnatariuszy. W umowach tych istotne jest powiązanie kwestii wolnego

handlu ze zrównoważonym rozwojem oraz promowaniem podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, np. w kontekście rozstrzygania sporów. Dr Aneta Tyc analizuje również problematykę negocjacji w kwestii utworzenia strefy wolnego handlu między Stanami Zjednoczonymi i Unią Europejską (Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji) – str. 171 i nast.

W podsumowaniu rozdziału Habilitantka (str. 172 i nast.) uwypukla rozwój procesów globalizacyjnych oraz wpływ pandemii Covid-19 na wystąpienie recesji gospodarczej. Zwraca uwagę na kwestię różnic w podejściu prezentowanym przez Unię Europejską i Stany Zjednoczone do wolnego handlu i ochrony praw pracowniczych, a także dyskusje dotyczące możliwości nakładania sankcji oraz ratyfikacji kluczowych konwencji MOP.

2.7. W rozdziale szóstym Autorka przedstawia prywatne instrumenty dotyczące odpowiednich standardów, w tym oddziaływanie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR – *Corporate Social Responsibility*) na prawa pracownicze (str. 183 i nast.). Przedstawia rozwój historyczny kodeksów postępowania przyjmowanych przez korporacje działające w wymiarze międzynarodowym, a także niedoskonałości takich form postępowania oraz możliwości wzmocnienia ich efektywności. Odnosi się do zaangażowania organizacji pozarządowych w kwestii ochrony praw pracowniczych. Opowiada się za ideą usankcjonowania dopuszczalności kontroli warunków pracy, które potencjalnie mogłyby być prowadzone poprzez ponadnarodowe instytucje inspekcji pracy.

W dalszej kolejności Autorka przechodzi do ponadnarodowych układów zbiorowych. Ten fragment jest zaskakująco krótki (str. 195 – 197). Habilitantka w zasadzie ogranicza się do zasygnalizowania istnienia ponadnarodowych układów zbiorowych oraz stwierdzenia, że pomimo ich rosnącej popularności, nadal powstają pytania dotyczące np. ich walorów, charakteru prawnego oraz oddziaływania (*In spite of their growing popularity, questions still arise, for example, as to their legal value, legal nature and legal impact as well* – str. 196, podobnie na str. 205 w uwagach podsumowujących rozdział). W konkluzjach całości monografii zaznacza, że instrumenty takie zasługują na docenienie oraz wsparcie (str. 218).

O ponadnarodowych układach zbiorowych Habilitantka pisze zatem w ramach instrumentów społecznej odpowiedzialności biznesu. Mam świadomość, że dr Aneta Tyc nawiązuje w ten sposób do klasyfikacji przedstawionej w literaturze przedmiotu, np. w monografiach: Bob Hepple, *Labour Laws and Global Trade*, Oxford and Portland, Oregon 2005, str. 76-78; a także Arturo Bronstein, *International and Comparative Labour Law: Current Challenges*, Palgrave Macmillan, 2009, str. 113 oraz 115 i nast.). Sądzę jednak, że ze względu na swój charakter prawny (chodzi o normatywne porozumienia zbiorowe zawierane przez partnerów społecznych), transgraniczne układy zbiorowe mają inną rangę niż kodeksy postępowania przyjmowane jednostronnie przez korporacje międzynarodowe, działania podejmowane przez organizacje pozarządowe, a także omówione w dalszej części rozdziału wskaźniki oceny

respektowania praw społecznych (str. 197 i nast.). Nie jestem również przekonany, czy układy takie w ogóle mieszczą się w definicji społecznej odpowiedzialności biznesu, którą Habilitantka przedstawia na str. 183 swojej monografii.

Jak sądzę, zagadnienie ponadnarodowych układów zbiorowych zasługiwało na samodzielne ujęcie, może nawet na poświęcenie mu odrębnego rozdziału. Przykładowo, na bliższą analizę i rozwinięcie zasługiwałoby spostrzeżenie Boba Hepple, że jednym z problemów jest fakt, iż międzynarodowe struktury związków zawodowych nie są w stanie dorównać korporacjom międzynarodowym oraz wynegocjować porozumień obejmujących wszystkie kraje oraz sektory, w których korporacje prowadzą swoją działalność (Bob Hepple, *Labour Laws...*, str. 76). Rozważania Habilitantki w tym zakresie budzą zatem niedosyt, ze względu na pominięcie problemów teoretycznych związanych z ponadnarodowymi układami zbiorowymi, ich faktycznego oddziaływania (lub braku takowego), a także potencjalnego wpływu na ochronę pracowników i przestrzeganie podstawowych standardów prawa pracy w krajach rozwijających się.

2.8. We „Wnioskach” dr Aneta Tyc zamieszcza konkluzje wynikające z całości przeprowadzonych rozważań (str. 210 i nast.). Zwraca uwagę na zagrożenia związane z globalizacją, choćby w kontekście ekspansji Chin przyjętej do w 2001 r. do Światowej Organizacji Handlu, co przyniosło temu państwu wymierne korzyści gospodarcze, ale nie spowodowało żadnych zmian ustrojowych ani wzmocnienia ochrony praw człowieka. Podkreśla, że jednym z celów utworzenia MOP było zapewnienie uczciwej konkurencji w ramach światowego handlu, który nie powinien rozwijać się kosztem obniżania standardów ochrony pracowników, co jednak nie jest realizowane w praktyce. Zwraca uwagę na skutki pandemii wirusa Covid-19 dla procesów globalizacyjnych oraz rosnącej rywalizacji między Stanami Zjednoczonymi i Chinami. Dodając do tego kryzys w ramach Światowej Organizacji Handlu Habilitantka staje na stanowisku, że najlepszym środkiem ochrony praw pracowniczych są międzynarodowe umowy dotyczące wolnego handlu, które również powinny odnosić się do ochrony praw pracowniczych (str. 212). Istotnym wnioskiem sformułowanym przez Autorkę jest potraktowanie porozumienia między Stanami Zjednoczonymi, Meksykiem i Kanadą (USMCA) jako potencjalnego punktu odniesienia dla przyszłych umów międzynarodowych.

Dr Aneta Tyc podkreśla też znaczenie najnowszych umów międzynarodowych w sprawie wolnego handlu oraz rangę fundamentalnych praw pracowniczych zamieszczonych w Deklaracji MOP dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy. Doceniając znaczenie działalności prawotwórczej Międzynarodowej Organizacji Pracy Autorka podkreśla słabość tej organizacji w egzekwowaniu ustanawianych przez siebie standardów (str. 215-217). Podobne wątpliwości formułuje co do aktywności Światowej Organizacji Handlu w egzekwowaniu przestrzegania praw pracowniczych. Dużą wagę Habilitantka przykładą do społecznej odpowiedzialności biznesu, a także kodeksów dobrych praktyk tworzonych przez

ponadnarodowe korporacje zaangażowane w globalne łańcuchy dostaw, (str. 217), jak się zresztą wydaje przeceniając nieco znaczenie instrumentów tego rodzaju. Na aprobatę zasługują natomiast spostrzeżenia Habilitantki dotyczące jednostronnych sankcji nakładanych w ramach systemów preferencji taryfowych (np. przez Stany Zjednoczone), co może stanowić impuls do reform w dziedzinie prawa pracy w krajach rozwijających się (str. 218-219).

2.9. Bibliografia wykorzystana przez Kandydatkę jest obszerna. Opiera się niemal wyłącznie na literaturze w języku angielskim, a pewnym stopniu też piśmiennictwie francuskim i włoskim. Nie udało mi się znaleźć odniesień do cennych opracowań bezpośrednio dotyczących analizowanej problematyki zamieszczonych w pracy zbiorowej: Adalberto Perulli, Tiziano Treu (Ed.), *Sustainable Development, Global Trade and Social Rights*, wydanej w 2018 r. przez Wydawnictwo WoltersKluwer International w serii „Studies in Employment and Social Policy”. Jedynie w rozdziale czwartym Habilitantka wykorzystuje artykuł Manfreda Weissa o preferencyjnych systemach taryfowych stosowanych przez Unię Europejską. Moim zdaniem na uwagę zasługiwał również co najmniej rozdział autorstwa Janice R. Bellace w sprawie związków pomiędzy handlem a klauzulami społecznymi, a także opracowanie Tiziano Treu poświęcone klauzulom społecznym w kontekście globalizacji i ochrony praw człowieka. Nie mam jednak wątpliwości, że pogłębione wykorzystanie przed dr. Anetę Tyc obcojęzycznej literatury przedmiotu zasługuje na podkreślenie i uznanie.

Oparcie analizy na materiałach i piśmiennictwie w języku angielskim jest w pełni zrozumiałe w kontekście przedmiotu rozważań. Problematyka ochrony praw pracowniczych w kontekście światowego handlu nie jest w zasadzie przedmiotem zainteresowania polskiej doktryny (pomijając publikacje Habilitantki np. w „Pracy i Zabezpieczeniu Społecznych” oraz „Studiach z zakresu prawa pracy i polityki społecznej”). Niemniej biorąc pod uwagę kwestię funkcjonowania Międzynarodowej Organizacji Pracy należy zauważyć brak uwzględnienia opracowań (w tym monografii) autorstwa Ludwika Florka, Michała Seweryńskiego oraz Andrzeja M. Świątkowskiego. Do dorobku polskiej doktryny Habilitantka nawiązuje skrótowo w rozdziale szóstym, przytaczając artykuły Jerzego Wratnego dotyczące społecznej odpowiedzialności biznesu.

Z polskiej perspektywy nietypowy jest sposób sporządzenia bibliografii, która jest przedstawiona oddzielnie po każdym z rozdziałów, w oparciu o pierwsze litery imion, a nie nazwisk autorów. Śledzenie wykorzystanej bazy źródłowej jest zatem utrudnione dla czytelnika. Jak się domyślam, taki sposób ujęcia bibliografii wynika z wymagań edytorskich wydawnictwa Routledge i nie czynię z tego zarzutu pod adresem Kandydatki.

Oceniając monografię całościowo pragnę podkreślić, że przedstawienie przez dr. Anetę Tyc jako głównego osiągnięcia habilitacyjnego książki w języku angielskim, wydanej przez renomowane wydawnictwo z siedzibą w Londynie i Nowym Jorku, jest ewenementem na tle

innych postępowań habilitacyjnych i samo w sobie zasługuje na uznanie. Zarazem książka jest bardzo wartościowa merytorycznie, dotyczy problematyki aktualnej oraz istotnej w wymiarze międzynarodowych. Recenzowana monografia zawiera pogłębioną analizę instrumentów prawnych, tendencji rozwojowych, a także poglądów doktryny na relacje między wolnym handlem a ochroną praw pracowniczych w wymiarze globalnym. Co istotne, dr Aneta Tyc prezentuje własne poglądy, które są wyraźnie zaznaczone oraz uzasadnione. Moim zdaniem książka ma wszelkie szanse, żeby zostać dostrzeżoną nie tylko w Polsce, ale również w piśmiennictwie zagranicznym.

2.10. Konkludując powyższe rozważania pragnę stwierdzić, że monografia dr. Anety Tyc *Global Trade, Labour Rights and International Law. A Multilevel Approach* jest niewątpliwie osiągnięciem stanowiącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne w rozumieniu art. 219 ust. 2 lit. a) ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych Habilitantki

Oceniając pozostały dorobek dr. Anety Tyc należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na monografię *Ciężar dowodu w prawie pracy. Studium na tle prawnoporównawczym* (Wolters Kluwer, Warszawa 2016), która stanowi zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej. Warto podkreślić, że jest to pierwsze w polskiej doktrynie prawa pracy przekrojowe opracowanie dotyczące rozkładu ciężaru dowodu. Szeroki jest zakres przedmiotowy monografii, bowiem Autorka prowadzi rozważania prawnoporównawcze, a także analizuje rozkład ciężaru dowodu na gruncie konkretnych instytucji prawa pracy, takich jak nawiązanie stosunku pracy, wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, odpowiedzialność pracownicza, ustanie stosunku pracy czy mobbing.

Po uzyskaniu stopnia doktora dr Aneta Tyc jest autorką 10. rozdziałów w monografiach naukowych (w tym jeden będący w druku), spośród których większość stanowią opracowania w języku angielskim. Przed uzyskaniem stopnia doktora Habilitantka przygotowała 22 rozdziały w monografiach naukowych.

Po uzyskaniu stopnia doktora Kandydatka jest współredaktorką trzech monografii zbiorowych poświęconych problematyce zakazu dyskryminacji w zatrudnieniu, wspólnie z prof. Zbigniewem Góralem (Uniwersytet Łódzki) oraz prof. Josephem Rogerem Carby-Hall (Uniwersytet w Hull), przy czym – zgodnie z informacjami przedstawionymi przez Habilitantkę na str. 8 „Wykazu osiągnięć” – spośród nich dwie książki zbiorowe w języku angielskim są obecnie przedmiotem procesu edytorskiego w wydawnictwie Routledge. Dr Aneta Tyc była również sekretarzem XI tomu „Systemu prawa pracy” pod redakcją prof.

Krzysztofa W. Barana. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka opracowała 28 artykułów (przed osiągnięciem stopnia doktora – 22 artykuły), przy czym niektóre z nich zostały przygotowane we współautorstwie.

Dorobek naukowy dr Anety Tyc jest bardzo obszerny, a zarazem zasługuje na wysoką ocenę pod względem merytorycznym. Kandydatka koncentruje się w swoich opracowaniach na kilku kwestiach. Zajmowała się bowiem ochroną praw pracowniczych w kontekście handlu światowego, a oprócz monografii habilitacyjnej opracowała szereg artykułów dotyczących tego zagadnienia. Z tą problematyką ściśle łączy się też ochrona praw pracowniczych w globalnych łańcuchach dostaw. W zakres zainteresowań Habilitantki wchodzi uprawnienia pracowników migrujących, przekształcenia zachodzące w dziedzinie pracy zarobkowej z perspektywy zmian technologicznych (w ramach tzw. czwartej rewolucji przemysłowej), zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu oraz będący kontynuacją Jej wcześniejszych zainteresowań wątek ciężaru dowodu w prawie pracy.

Za szczególnie ciekawe uważam opracowania dr. Anety Tyc poruszające problematykę samozatrudnienia oraz wykonywania pracy za pośrednictwem platform internetowych. Zagadnienia te są bowiem pierwszoplanowe jeśli chodzi o dyskusję na temat aktualnego i przyszłego rynku pracy oraz ochrony osób wykonujących pracę zarobkową.

Warto podkreślić, że liczne artykuły zostały napisane w językach obcych, zwłaszcza w języku angielskim, ale Habilitantka przygotowała również opracowania w językach włoskim, hiszpańskim i francuskim. Dr Aneta Tyc publikowała swoje opracowania zarówno w Polsce, jak i za granicą. Szczególnie ten drugi aspekt zasługuje na uznanie, bowiem Kandydatka jest aktywna w wymiarze międzynarodowym znacznie powyżej średniej na tle innych postępowań habilitacyjnych.

W moim przekonaniu dorobek naukowy dr. Anety Tyc inny niż główne osiągnięcie habilitacyjne zasługuje na wysoką ocenę. Jej działalność publikacyjna jest systematyczna, dorobek obszerny ilościowo i wartościowy merytorycznie. Zakres tematyczny opracowań Habilitantki jest zróżnicowany, dotyczący istotnych i aktualnych zagadnień. Oprócz prawa polskiego odnosi się do prawa międzynarodowego i zawiera liczne wątki prawnoporównawcze.

4. Ocena aktywności naukowej Habilitantki

Począwszy od 2015 r. dr Aneta Tyc jest zatrudniona w Uniwersytecie Łódzkim, obecnie w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku adiunkta w Katedrze Europejskiego, Międzynarodowego i Zbiorowego Prawa Pracy. W roku akademickim 2015/2016 była wykładowcą w Wyższej Szkole Ekonomicznej im. prof. Szczepana A. Pieniążka w

Skierniewicach, a w roku akademickim 2010/2011 w Wyższej Szkole Humanistyczno – Ekonomicznej w Pabianicach. Prowadziła również zajęcia na studiach podyplomowych na Politechnice Łódzkiej w 2018 r. Z formalnego punktu widzenia spełnia wymóg aktywności poza macierzystym Uniwersytetem Łódzkim.

Po uzyskaniu stopnia doktora Kandydatka uczestniczyła w siedmiu projektach badawczych, jako kierownik (pięć projektów), zastępca kierownika (jeden projekt) oraz uczestniczka (jeden projekt). W dużym stopniu projekty te mają wymiar międzynarodowy, a realizowane były w ramach zespołów naukowców pochodzących z różnych krajów.

W „Autoreferacie” Habilitantka jako elementy istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej, wskazała wygłaszanie referatów na konferencjach naukowych (str. 36 i nast.). Aktywność naukowa wskazana przed dr. Anetą Tyc w „Wykazie osiągnięć” (str. 13 i nast.) obejmuje 30 wystąpień po uzyskaniu stopnia doktora, w tym m.in. na konferencjach zorganizowanych w Genewie, Paryżu, Valparaíso, Seulu, Turynie, Glasgow, Atenach, Bergamo, Amsterdamie. Przed uzyskaniem stopnia doktora Kandydatka wygłosiła 25 referatów (str. 16 i nast.), z których zdecydowana większość odbyła się w Polsce.

Dr. Aneta Tyc uczestniczyła również w organizowaniu ośmiu wydarzeń naukowych po uzyskaniu stopnia doktora, a także jedenastu wydarzeń w okresie wcześniejszym (str. 19 i nast. wykazu osiągnięć). Zadeklarowała również członkostwo ośmiu organizacji międzynarodowych (str. 22). Wskazała odbycie osiemnastu staży, w dużym stopniu związanych z realizacją projektów badawczych oraz uczestnictwem w konferencjach (str. 24-25), choć niektóre z nich mają raczej charakter kwerend bibliotecznych, co dotyczy np. pobytów finansowanych ze środków własnych w Amsterdamie oraz Turynie. Habilitantka wskazała ponadto sporządzanie recenzji naukowych dla wydawnictwa Routledge, a także czasopism „The Economic and Labour Relations Review”, „Central European Journal of Public Policy”, „Bratislava Law Review”, „Pracownik i Pracodawca” (str. 26-27).

W odniesieniu do współpracy z otoczeniem społeczno – gospodarczym Kandydatka wymieniła współpracę z kilkoma spółkami z siedzibami w Turynie, w charakterze eksperta ds. prawnych oraz tłumacza języka prawnego. Przed uzyskaniem stopnia doktora pracowała również w kancelarii adwokackiej w Łodzi (str. 31 wykazu osiągnięć).

Niewątpliwie dr. Aneta Tyc jest aktywna na licznych polach poza macierzystym Uniwersytetem Łódzkim. Jestem zwolennikiem szerokiej interpretacji ustawowej przesłanki „istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej”. Uważam, że w ramach oceny tego wymogu można uwzględnić wskazane przez Habilitantkę pobyty na uczelniach zagranicznych oraz wygłaszanie referatów na konferencjach w Polsce oraz innych krajach. Aktywność Kandydatki jest wszechstronna, regularnie uczestniczy Ona w wydarzeniach naukowych różnego rodzaju, co świadczy o Jej dużym zaangażowaniu w rozwój naukowy oraz szerokim

spektrum zainteresowań. Na szczególne podkreślenie zasługuje aktywność Habilitantki na forum międzynarodowym, co przejawia się udziałem w projektach badawczych, współpracy z naukowcami z innych krajów, wystąpieniach na konferencjach oraz sporządzaniu recenzji.

Odnosząc się do działalności dydaktycznej Habilitantki (o której wspomniałem już na początku niniejszego punktu recenzji) należy zauważyć, że od 2010 r. nieprzerwanie prowadzi Ona zajęcia w Uniwersytecie Łódzkim. W 2020 r. zorganizowała autorskie konwersatorium *Global Trade and Labour Rights*. Była również promotorką 15 prac licencjackich i 12 magisterskich (w tym jednej w języku angielskim), uczestniczyła w recenzowaniu prac magisterskich oraz ich obronach (str. 48 autoreferatu).

Uważam zatem, że aktywność naukowa dr. Anety Tyc jest „istotna” w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym.

5. Konkluzja

W moim przekonaniu monografia *Global Trade, Labour Rights and International Law. A Multilevel Approach* stanowi znaczny wkład Kandydatki w rozwój dyscypliny nauki prawne. Jej aktywność naukowa jest istotna oraz jest realizowana w więcej niż jednym ośrodku naukowym, przy czym na podkreślenie zasługuje aktywność Habilitantki na forum międzynarodowym oraz realizacja licznych grantów badawczych. Pani doktor Aneta Tyc spełnia wszystkie przesłanki uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne zawarte w art. 219 ust. 1 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Kraków, 8 czerwca 2022 r.



prof. dr hab. Leszek Mitrus